

מתווה הנחיה לכתיבה אקדמית

תואר שני במנהל וארגון החינוך

כתבו ד"ר עמנואל תמיר וד"ר יוסי ממן – עדכון אחרון, ינואר 2014

העבודות האקדמיות שאליהן נדרש הסטודנט במהלך התואר כוללות מטלות ביניים בקורסים ובכלל זה משימות הכוללות מצגות ושיח כיתתי, מטלות לסיום קורסים (מבחנים או עבודות), שתי עבודות סמינריוניות וכן עבודת גמר. מסמך זה יעסוק בהיבטים האקדמיים הנדרשים לצורך כתיבת עבודות, וישמש כתדריך מבדל בין סוגי העבודות, וכמסגרת מודרכת ליצירתן.

העבודה הסמינריונית בהשוואה לעבודת הגמר

שתי העבודות מחייבות את הלומד בכתיבה ובהבניה לוגית הנסמכת על הכללים האקדמית.

ההבדלים בין שני סוגי העבודות הינם: היקפה של העבודה הסמינריונית מצומצם בהשוואה לעבודת הגמר. כמו כן, עבודת הגמר כוללת זימה של תהליך במוסד חינוכי (פורמאלי או בלתי פורמאלי), או של החדרת שינוי בארגון חינוכי.

בעוד שהעבודה הסמינריונית מבוססת על ספרות אקדמית ועל מחקר, והיא מהווה מחקר בלבד¹, הרי שעבודת הגמר כוללת בנוסף לכך גם תכנון/פרוגרמה וליווי פרקטי, אשר מנותחים, מתוארים ונבחנים בכלים האקדמיים. למעשה, עבודת הגמר הינה שריג פרקטי שכולל יצירת מהלך חדש, המלווה בביסוס תיאורטי ומחקרי.

עבודת הגמר מתחילה במהלך הפרקטי שיוזם הסטודנט (במסגרת פרק המבוא), ממשיכה בבחינת מהלכים דומים או קרובים אשר תועדו בעבר, תוך שהיא בוחנת מהלכים/יוזמות/חידושים/מחקרים רלבנטיים (במסגרת פרק סקירת הספרות), מתארת את מהלך החדרת היוזמה/השינוי ודרכי בחינתו (במסגרת פרק המתודולוגיה), ולאחר מכן את השלכותיו, השפעותיו המדידות ותוצאותיו (במסגרת פרק הממצאים), ולבסוף מחברת את עיקרי הניתוח של ההשלכות וההשפעות לספרות המחקר, ודנה באמצעותה על הפרוייקט (במסגרת פרק הדיון).

שיטות המחקר בעבודה הסמינריונית ובעבודת הגמר

לרשות הסטודנט ישנן שלוש פרדיגמות לעריכת מחקר, במסגרת העבודה הסמינריונית, ובמסגרת עבודת הגמר: הפרדיגמה האיכותית, הפרדיגמה הכמותית וכן פרדיגמה המשלבת בין השתיים.

שיטת המחקר הכמותית מתייחסת באופן חישובי ומספרי לתופעות, ומכוונת להגיע להכללה ולחיוזי. היא בוחנת מספר נבדקים גדול יחסית (לרוב, מעל 20 נבדקים), ולהסיק מסקנות ממדגמים כלפי קבוצות אוכלוסיה גדולות. כלי המחקר שבהם נעזרת השיטה הינם שאלונים, מבחנים, וסימולציות הניתנות לכימות. משך המחקר הינו קצר יחסית, תוך שהחוקר שואף לאובייקטיביות וניטרליות בניתוח הנתונים.

שיטת המחקר האיכותנית שואפת ללמוד ולהעמיק את ההבנה אודות תופעות, סוגיות ונושאים בתחומים מגוונים. שיטת מחקר זו שונה משיטת המחקר הכמותית המתבססת והמנתחת נתונים מספריים. המחקר האיכותני כולל סוגות שונות כגון מחקר היסטורי ומחקר עיוני העוסקים בניתוח מסמכים מסוגים שונים.

לצד מחקר פעולה, חקר מקרה, מחקר נראטיבי, מחקר אנתרופולוגי, סיפורי חיים וקבוצות מיקוד בהם החוקר פועל בסביבה הטבעית של הנחקרים תוך התבוננות הוליסטית בהתנהגות האנושית והתחשבות בקונטקסט/הקשר (זמן, מקום, משתתפים, מאפיינים חברתיים ותרבותיים), תוך הכרה שבמציאות אין אמת אחת אלא ריבוי של פרספקטיבות. החוקר הוא המכשיר העיקרי במחקר השדה כך, הוא משתמש בכלי הערכה אתנוגרפיים כתצפית משתתפת, ראיונות (מובנה, חצי מובנה, פתוח, עומק), שאלון פתוח, ניתוח מסמכים ממקורות מגוונים, ניתוח תמונות וסרטים, ניתוח חפצים חומריים וכתובת יומן החוקר. המפגש המתמשך של שלו עם השדה הוא מפגש פורה ומפרה (תיאוריה מעוגנת שדה), המוביל להבניה של מסגרת קונצפטואלית שיש בכוחה להסביר את המציאות הנחקרת.

שלב ניתוח הנתונים במחקר האיכותני הוא תהליך אנליטי מתמשך ומרתק במהלכו מבצע החוקר ניתוח תוכן של כל החומרים שנאספו על ידו באמצעות כלים שונים (טריאנגולציה המגבירה את התוקף המחקרי). החוקר האיכותני בונה תמות, קטגוריות וקטגוריות משנה, על בסיס גישות אינדוקטיביות ודוקטיביות תוך גילוי רגישות למילים ולטקסט כמארג של המבטא מגוון "קולות" הן של הנחקרים השונים והן שלו כחוקר (פרשנות, הכללה, ביקורת), מה שמגביר את מידת הסובייקטיביות של שיטה מחקרית זו.

פרדיגמה המשלבת בין המחקר הכמותי לאיכותני, עשויה להתחיל באיסוף איכותני, להמשיך בבניית כלי כמותי, ולבנות דיון המאפשר לבחון את ההיבטים הרחבים של התופעה הנחקרת, לצד פרשנות מעמיקה הנגזרת משילוב של התיאורים המבוססים על המחקר האיכותני. אך באותה מידה ניתן לבחון תופעות בשיטה הכמותית ולחדד את ההעמקה אודות היבטים הנגזרים מהניתוח, באמצעות השיטה האיכותנית.

המלצות לכתובה אקדמית נאותה

1. שימוש בכתובה המורכבת יתבסס על משפטים בעלי רצף לוגי. פיסקה תכלול היבטים ורעיונות השייכים למכלול אחד, או לנושא אחד. איזכור של רעיון מעבר לפעם אחת ייעשה כאשר האיזכור השני יוסיף ויחדש דבר מה, בהשוואה לקודמו.
2. סגנון הכתיבה יהיה תמציתי ובהיר ככל הניתן. לא יהא שימוש בסלנג (זולת אם מדובר בציטוט אותנטי). יועדפו ניסוחים קצרים. ייעשה שימוש מיטבי בכתיבה תקינה, ובכלל זה בפיסוק ובמנייה.
3. ייעשה שימוש בכותרות המשקפות את התוכן של הפרק ו/או פרק המשנה שאותו הן מייצגות. הפרקים יתחילו בהצהרה כוללת, ככל הניתן, ולאחר מכן תיערך ירידה לפרטים ושילוב של הסברים ו/או דוגמאות להיבטים הספציפיים הנדונים בפרקים.
4. ייעשה שימוש, ככל הניתן, במגוון של פרשנויות וניתוחים. סיוע במחקרים, פרשנויות, ציטוטים ושאר חומרים שנכתבו בידי חוקרים אחרים הינו אפשרי, ואף רצוי. אולם, בד בבד, יש לאזכר את המקור ולשמור על כללי האתיקה הנובעים מכך.

5. איזכור של סוגיות או רעיונות, מחייב הסתמכות על חוקרים והוגי דיעות אחרים, אלא אם מדובר בפיתוח עצמי חדשני של הסטודנט.

ⁱ פירוט אודות העבודה הסמינריונית נמצא בנפרד באתר.